

Curtea Supremă de Justiție
DECIZIE

20 octombrie 2020

mun. Chișinău

Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție în următoarea componență:

Președinte:

Iurie Diaconu

Judecători:

Liliana Catan

Ion Guzun

Victor Burduh

Nicolae Craiu

a judecat, în ședință fără participarea părților, recursul în anulare declarat de avocatul Tarsîna Vasile, în numele condamnatului Lotca Simion, prin care se solicită casarea deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 05 februarie 2020, în cauza penală privindu-l pe:

Lotca Simion XXXXX, născut la XXXXX,
originar din XXXXX și domiciliat în XXXXX.

Termenul de examinare a cauzei:

Prima instanță: 13.03.2017–01.10.2019;

Instanța de recurs: 24.10.2019–05.02.2020;

Instanța de recurs în anulare: 19.08.2020–20.10.2020.

Asupra recursului în anulare, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție

c o n s t a t ă :

1. Prin sentința Judecătoriei Hâncești, sediul Ialoveni, din 01 octombrie 2019, a fost încetat procesul penal pornit în privința lui Lotca Simion pe faptul săvârșirii infracțiunii prevăzute de art. 193 Cod penal, în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

Acțiunea civilă înaintată de Mihailiuc Ion către Lotca Simion privind repararea prejudiciului material și moral cauzat prin infracțiune a fost admisă în principiu, urmând ca asupra cuantumului despăgubirilor convenite să hotărască instanța civilă.

2. Prima instanță, **în procedură generală**, a stabilit că inculpatul a fost acuzat că începând cu 10.12.2015, după decesul surorii sale Mihailiuc Nina, urmărind scopul săvârșirii tulburării de posesie, cunoscând cu certitudine că nu dispune de vreun drept legitim asupra bunurilor imobile – teren pentru construcții cu nr. cadastral XXXXX și casa de locuit cu nr. cadastral XXXXX, amplasate în XXXXX și că bunurile imobile în cauză aparțin cu drept de proprietate în devălmășie decedatei Mihailiuc Nina și a lui Mihailiuc Ion, prin aplicarea violenței fizice și amenințarea cu aplicarea violenței fizice, a ocupat în întregime bunurile nominalizate, pe care, în tot această perioadă, le-a posedat și folosit ilegal după propria voință, interzicându-i în mod categoric lui Mihailiuc Ion să se folosească de propria locuință și de terenul aferent.

Apoi, Lotca Simion, în vederea realizării până la capăt a intenției sale infracționale de tulburare de posesie, în timp ce se afla în gospodăria lui Mihailiuc Ion, la 10.12.2015, i-a aplicat ultimului o lovitură cu pumnul în regiunea capului, după care, la 17.12.2015, el, i-a aplicat lui Mihailiuc Ion, o lovitură cu piciorul în regiunea abdomenului și o lovitură cu ciocanul peste mâna dreaptă, concomitent amenințându-l cu moartea și solicitându-i lui Mihailiuc Ion, părăsirea gospodăriei ultimului, iar pentru a-l împiedica în totalitate pe Mihailiuc Ion de a se folosi și a posedă terenul pentru construcții cu nr.

cadastral XXXXX și casa de locuit cu nr. cadastral XXXXX, amplasate în XXXXX, precum și bunurile din acest imobil, Lotca Simion, în perioada 17.12.2015–20.01.2016, a vândut o parte din animalele din gospodăria lui Mihailiuc Ion și anume: un porc în valoare de 6000 lei, o vacă în valoare de 15000 lei și un vițel în valoare de 3000 lei, care aparțineau ultimului, apoi, în vara anului 2016, a dat în locațiune bunul imobil nominalizat, unei alte familii.

În rezultatul acțiunilor ilegale ale lui Lotca Simion, manifestate prin tulburarea de posesie și constatate mai sus, părții vătămate Mihailiuc Ion i-ar fi fost cauzate dureri fizice, precum și un prejudiciu material considerabil în valoare totală de 24.000 lei.

Acțiunile intenționate ale lui Lotca Simion au fost calificate în baza art. 193 Cod penal – *tulburare de posesie, adică ocuparea în întregime, fără drept, a unui imobil aflat în posesia altuia, cu aplicarea violenței și amenințarea cu aplicarea violenței*.

3. Nefiind de-acord cu sentința partea vătămată Mihailiuc Ion a atacat-o cu apel solicitând casarea sentinței în ceea ce privește soluționarea acțiunii civile și pronunțarea unei noi hotărâri potrivit modului stabilit pentru primă instanță prin care să fie admisă acțiunea civilă și dispusă încasarea din contul inculpatului în beneficiul său a prejudiciului moral și material cauzat prin infracțiune în sumă de 200000 lei.

În susținerea cererii de apel s-a invocând că liberarea de răspundere penală a lui Lotca Simion se datorează termenului excesiv de examinarea a cauzei penale și că prin acțiunile inculpatului i-ai fost provocate pagube materiale și morale, fiind lipsit de dreptul de a locui în casa sa și impus să circule Cahul-Ialoveni, unde locuia la sora sa, pentru a se prezenta atât la organul de urmărire penală cât și la judecătorie.

4. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 05 februarie 2020 a fost admis recursul părții vătămate Mihailiuc Ion, casată sentința în partea soluționării acțiunii civile și pronunțată o nouă hotărâre potrivit modului stabilit pentru prima instanță prin care s-a dispus încasarea din contul inculpatului în beneficiul părții vătămate Mihailiuc Ion a prejudiciul material în mărime de 24000 lei și a prejudiciul moral în mărime de 5000 lei.

În rest, sentința a fost menținută.

4.1. În motivarea soluției adoptate, instanța de recurs a menționat că prima instanță corect a stabilit circumstanțele de fapt și de drept și just a tras concluzia că procesul penal pornit în privința lui Lotca Simion pe faptul săvârșirii infracțiunii prevăzute de art. 193 Cod penal, urmează a fi încetat în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

Aceste împrejurări au fost constatate din totalitatea de probe acumulate la cauza penală, fiind corect apreciate, respectându-se prevederile art. 101 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor.

Infracțiunea a fost comisă în perioada decembrie 2015–ianuarie 2016 și urmărirea penală a fost pornită la 29 martie 2016. Astfel, la data examinării cauzei penale în fond au expirat mai mult de 3 ani din anul comiterii infracțiunii și pornirii urmăririi penale.

Prin urmare, întemeiat și justificat s-a reținut că procesul penal pornit în privința lui Lotca Simion pe faptul săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 193 Cod penal, trebuie încetat în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

Totodată, instanța de recurs a considerat că cerințele părții vătămate privind încasarea daunei materialele și morale sunt întemeiate.

În conformitate cu prevederile art. 220 alin. (1) și (3), 219 alin. (2) pct. 4 și (4), 225 Cod de procedură penală și art. 1398 Cod civil, ținând cont de faptul că prejudiciul material cauzat lui Mihailiuc Ion este constituit din suma de 24000 lei, instanța a dispus încasarea din contul inculpatului a acestei sume.

Cu titlu de prejudiciul moral, instanța a considerat justificat a încasa din contul inculpatului în beneficiul părții vătămate suma de 5000 lei.

5. Împotriva deciziei, recurs în anulare a declarat avocatul Tarsîna Vasile, în numele inculpatului, prin care solicită casarea hotărârilor judecătorești și dispunerea rejudecării cauzei în instanța de fond, or a fost încălcat dreptul inculpatului la un proces echitabil actele fiind afectate de viciu fundamental deoarece:

- Lotca Simion nu recunoaște vina și se consideră nevinovat în cele ce i se incriminează, iar cererea de încetare a procesului a depus-o doar pentru a nu fi tergiversată examinarea cauzei. El nu a fost audiat asupra învinuirii aduse și acțiunii civile;

- aprecierea cuantumului prejudiciului material s-a făcut în exclusivitate în baza declarațiilor părții vătămate, fără a fi prezentate probe ce ar confirma costul bunurilor indicate în învinuire și dreptul de proprietate a părții vătămate asupra acestora.

6. Judecând recursul în anulare pe baza materialului din dosarul cauzei și motivelor invocate, Colegiul penal concluzionează că acesta urmează a fi admis din următoarele considerente.

Potrivit art. 6 pct. 44), 452 alin. (1) și 453 alin. (1) Cod de procedură penală, hotărârile irevocabile pot fi atacate cu recurs în anulare de către apărătorul condamnatului în scopul reparării erorilor de drept comise la judecarea cauzei în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată. Viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, care a afectat hotărârea pronunțată, se consideră încălcarea esențială a drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului. Hotărârea judecătorească definitivă, împiedică reluarea examinării procesului penal în privința aceleiași persoane pentru aceiași faptă, cu excepția cazului în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea pronunțată.

În corespundere cu art. 6 § (1), (2) și (3) CoEDO, *orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî asupra temeiniciei oricărei acuzației în materie penală îndreptate împotriva sa. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită. Orice acuzat are, în special, dreptul să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa; să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale; să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării.*

Recurentul invocă în recursul său că, instanțele de judecată inferioare au încălcat prevederile art. 6 CoEDO – dreptul la un proces echitabil, întrucât judecarea cauzei a avut loc cu derogări de la normele procesual penale.

Colegiul menționează că, consacrară dreptului la un proces echitabil în plan internațional s-a realizat prin intermediul celor mai importante instrumente juridice de garantare a drepturilor omului, fie tratate internaționale universale cu valoare generală ori specializate, fie tratate regionale cu valoare generală ori specializate.

Astfel, potrivit art. 10 din Declarația Universală a Drepturilor Omului *orice persoană are dreptul în deplină egalitate de a fi audiată în mod echitabil și public de către un tribunal independent și imparțial care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra oricărei acuzați în materie penală îndreptate împotriva sa.*

Conform art. 6 CoEDO *orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații penale îndreptate împotriva sa...*

Exigențele CEDO obligă instanțele de recurs de a rectifica eroarea de procedură comisă de instanța de fond, în caz contrar art. 6 este încălcat, fiind afectată echitatea procedurii (hotărârea CtEDO *Leoni versus Italia*).

Sub acest aspect, se reține că instanța de recurs a examinat cauza penală cu derogări de la normele procesual penal, fiind prezente următoarele erori de drept:

În primul rând, cauza penală a lui Lotca Simion greșit a fost înregistrată de instanța de apel în procedura prevăzută de §2, Secțiunea 2, Capitolul IV Cod de procedură penală.

Conform prevederilor art. 437 alin. (1) pct. 1) Cod de procedură penală, *pot fi atacate cu recurs sentințele pronunțate de judecătorii privind infracțiunile ușoare pentru săvârșirea cărora legea prevede în exclusivitate pedeapsa non privativă de libertate.*

La caz, această regulă nu este aplicabilă deoarece sancțiunea art. 193 Cod penal prevede că persoana recunoscută vinovată de săvârșirea acestei infracțiuni poate fi pedepsită cu amendă în mărime până la 1350 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 1 la 2 ani.

Mai mult, potrivit procesului-verbal al ședinței de judecată a instanței de fond, cererea de încetare a procesului penal în legătură cu expirarea termenului de prescripție (f.d. 47, vol. III) a fost depusă în timpul cercetării judecătorești, după audierea părții vătămate (f.d. 10-16, vol. II) și a martorilor Nichiforeac Ștefana (f.d. 19-24, vol. III), Ait Nazarova (f.d. 26-28, vol. III), Onța Elena (f.d. 29-30, vol. III), Bortă Nina (f.d. 43-44, vol. III), Bivol Andrei (f.d. 45-46, vol. III), etapa preliminară fiind depășită.

Tot aici se reține și că în partea introductivă a sentinței expres se indică că aceasta a fost pronunțată în procedură generală.

Astfel, nu poate fi considerat că sentința de încetare a procesului penal ce-l vizează pe Lotca Simion a fost adoptată și pronunțată conformitate cu prevederile art. 350 alin. (1) Cod de procedură penală potrivit cărora, *dacă în ședința preliminară s-au constatat temeiurile prevăzute în art. 332, instanța, prin sentința motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă*, pentru a putea fi supusă căii ordinare de atac prevăzută de §2, Secțiunea 2, Capitolul IV Cod de procedură penală.

În al doilea rând, instanța de recurs nu a reacționat în modul prevăzut de lege asupra erorilor de drept comise de instanța de fond și, repetându-le întocmai, nu a desființat sentința și nu a rejudecat cauza potrivit regulilor generale, menținând o sentință neîntemeiată legal printr-o motivare vagă și generală cum ar fi „... instanța de judecată corect a stabilit circumstanțele de fapt și de drept... Aceste împrejurări au fost constatate din totalitatea de probe acumulate la cauza penală, fiind corect apreciate, respectându-se prevederile art. 101 Cod de procedură penală al Republicii Moldova...” (a se vedea pct. 12 și 13 a deciziei instanței de recurs ordinar).

În sensul celor reținute supra, se menționează că instanța de fond începând cercetarea judecătorească nu a continuat-o și nu a terminat-o, procesul-verbal al ședinței de judecată neconținând o *audiere a inculpatului, o cercetare a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale și a altor probe și acte prezentate de părți, o audierea a dezbaterilor judiciare și a ultimului cuvânt.*

De asemenea, adoptând o sentință de condamnare în legătură cu expirarea termenului de prescripție (art. 389 alin. (4) pct. 3) Cod de procedură penală) nu a:

- descris fapta criminală, considerată ca fiind dovedită, indicându-se locul, timpul, modul săvârșirii ei, forma și gradul de vinovăție, motivele și consecințele infracțiunii (art. 394 Cod de procedură penală), în partea descriptivă a sentinței menționându-se că inculpatul „a fost acuzat”, formulă ce corespunde unei sentințe de achitare;

- enunțat și apreciat probele pe care se întemeiază concluziile instanței de judecată și motivele pentru care instanța a respins alte probe;

- indicat în partea dispozitivă a sentinței mențiunea privind constatarea că Lotca Simion se recunoaște vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 193 Cod penal, fiind indicat doar „*A înceta procesul penal pornit în privința lui **Lotca Simion** pe faptul săvârșirii infracțiunii prevăzute de art. 193 Cod Penal, în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.*”.

Este adevărat că sentința a fost recurată doar în latura civilă și doar de către partea vătămată, însă, prevederile art. 441 alin. (2) Cod de procedură penală statuează că instanța de recurs examinează cauza în limitele temeiurilor prevăzute în art. 444, însă ea este obligată ca în afara temeiurilor invocate și cererilor formulate de recurent, să examineze întreaga cauză sub toate aspectele, dar fără a agrava situația părții în favoarea căreia s-a declarat recurs.

În al treilea rând, instanța de recurs menținând sentința în latura penală, fără ca această latură să fie soluționată conform normelor procesual-penale (*în lipsa audierii inculpatului, cercetării proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale și a altor probe și acte prezentate de părți, audierii dezbaterilor judiciare și a ultimului cuvânt*) și fără expunerea asupra vinovăției inculpatului, a admis în parte acțiunea civilă, dispunând astfel încasarea din contul inculpatului a prejudiciului material și moral cauzat prin infracțiune, soluție ce duce la încălcarea dreptului inculpatului la un proces echitabil prevăzut de art. 6 CoEDO.

În al patrulea rând, instanța de recurs admitând acțiunea civilă și dispunând încasarea a 24000 lei cu titlu de prejudiciu material cauzat prin infracțiune în beneficiul părții vătămate nu a indicat:

- soluția adoptată, adică dacă admite acțiunea civilă, în tot sau în parte, ori o respinge așa cum prevede art. 387 alin. (1) Cod de procedură penală;

- din care raționamente și probe a ajuns la această concluzie, fiindcă normele procesual-penale, în coroborare cu cele procesual civile, obligă probarea cuantumului solicitat printr-o acțiune civilă depusă în cadrul unui proces penal, iar potrivit acțiunii civile inițiale (f.d. 5-8, vol. III) partea vătămată a solicitat încasarea a 50000 lei cu titlu de prejudiciu material cauzat prin infracțiune, ca ulterior în cererea de apel să nu m-ai divizeze cuantumul prejudiciului material de cel moral, pledând pentru dispunerea încasării sumei totale de 200000 lei (f.d. 59-60, vol. III).

Potrivit principiilor care se desprind din jurisprudența CtEDO dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 alin. (1) CoEDO, înglobează, inter alia, dreptul părților de a

prezenta observațiile pe care le consideră relevante pentru cauza lor, Convenția nevizând garantarea unor drepturi teoretice sau iluzorii, ci a unor drepturi concrete și efective (hotărârea *Artico versus Italia*). Acest drept nu poate fi considerat efectiv decât dacă aceste observații sunt într-adevăr „*ascultate*”, adică analizate temeinic de către instanța de judecată. Cu alte cuvinte, art. 6 implică, în special, în sarcina instanței, obligația de a proceda la o analiză efectivă a mijloacelor, argumentelor și propunerilor de probe ale părților (hotărârea *Perez versus Franța*), ceea ce la caz nu s-a realizat.

Rezultă că, instanța de recurs nu a judecat cauza penală în corespundere cu exigențele prevăzute de lege, deoarece nu a verificat dacă s-a aplicat corect legea la faptele reținute prin hotărârile contestate și dacă aceste fapte au fost constatate cu respectarea dispozițiilor de drept formal și material. Or, încălcările nominalizate a normelor procesuale-penale, au lezat dreptul inculpatului la un proces echitabil garantat de art. 6 CoEDO, și constituie un viciu fundamental care a afectat hotărârile adoptate de aceste instanțe, adică reprezintă erori de drept care permit redeschiderea procesului penal în privința lui Lotca Simion.

În atare situație, este semnalizat un viciu fundamental în cadrul procedurilor precedente, care, în mod evident a afectat decizia instanței de apel.

Acest viciu fundamental se exprimă prin încălcarea esențială a drepturilor inculpatului garantate de Convenție, de Constituția Republicii Moldova și de alte legi naționale, în special, de Codul de procedură penală.

Această încălcare de lege echivalează o eroare judiciară ce nu poate fi corectată de către instanța de recurs în anulare, motiv pentru care se impune casarea hotărârilor judecătorești atacate, cu dispunerea rejudecării cauzei penale de către prima instanță.

Procedura de rejudecare și limitele acesteia urmează a fi desfășurată potrivit prevederilor stipulate în art. 432 Cod de procedură penală, concomitent, fiind verificate și motivele invocate în prezentul recurs în anulare, în limita competenței.

7. În conformitate cu prevederile art. 457, 435 alin. (1) pct. 2) lit. c) Cod de procedură penală, Colegiul penal lărgit,

d e c i d e:

Admite recursul în anulare declarat de avocatul Tarsîna Vasile, în numele condamnatului Lotca Simion, casează total decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 05 februarie 2020 în cauza penală privindu-l pe **Lotca Simion XXXXX** și dispune rejudecarea cauzei, în aceeași instanță de apel, în alt complet de judecată.

Decizia nu este susceptibilă de a fi atacată și pronunțată integral la 17 noiembrie 2020.

Președinte

Iurie Diaconu

Judecători:

Liliana Catan

Ion Guzun

Victor Burduh

Nicolae Craiu